

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาระบบเปิดของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

มหาวิทยาลัยเปิดเป็นระบบการดำเนินงานระดับอุดมศึกษาที่เปิดโอกาสให้ประชาชนที่สนใจได้ศึกษาเล่าเรียนในมหาวิทยาลัย โดยมีต้องผ่านการสอบคัดเลือก ไม่ต้องเข้ามานั่งฟังบรรยายในชั้นเรียน (อุทุมพร และคณะ 2521 : 6) แนวคิดการจัดตั้งมหาวิทยาลัยเปิดเกิดขึ้นจากความพยายามที่จะเปิดโอกาสให้ประชาชนมีโอกาสได้รับการศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยเท่าเทียมกัน โดยให้ขึ้นอยู่กับความสามารถและความสนใจแต่ละคน (ชัยยงค์ พรหมวงศ์ 2517 : 11) และวอลเตอร์ เทอร์รี่ (Perry 1976 : 1) ได้กล่าวถึง มโนทัศน์ของมหาวิทยาลัยเปิดว่า เกิดจากการมาบรรจบกันของหลัก 3 ประการ อันเป็นแนวโน้มของการศึกษา ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งเกี่ยวกับสิ่งต่อไปนี้ คือ

1. เกิดจากการพัฒนาของการจัดการศึกษาผู้ใหญ่
2. เกิดจากความเจริญเติบโตของการกระจายเสียงทางการศึกษาและ
3. เกิดจากจุดมุ่งหมายของนโยบายการเมือง ที่จะสนับสนุนให้มีการขยายความ

เสมอภาคในการศึกษา

เสียงวิพากษ์วิจารณ์ที่มีมักจะได้ยินกันทั่วไปก็คือ การศึกษาระดับมหาวิทยาลัย ปัจจุบันค่อนข้างจะเป็นการให้อภิสิทธิ์ชน ซึ่งมีเพียงส่วนน้อยได้รับประโยชน์ทางการศึกษาจากหยาดเหงื่อแรงงานของชนส่วนใหญ่ ข้อวิจารณ์ดังกล่าวอาจไม่เกินความจริงมากนัก เมื่อพิจารณาอัตราส่วนซึ่งแตกต่างกันมากระหว่างผู้ที่กำลังเข้าเรียนในระดับมหาวิทยาลัยและผู้ที่จะเข้าเรียนแต่ไม่มีโอกาสแม้งบประมาณที่ใช้ในการดำเนินงานมหาวิทยาลัยจะมาจากภาษีอากรของประชาชน แต่ส่วนใหญ่ของประชาชนผู้เสียภาษีอากรและบุตรธิดาไม่มีโอกาสเข้าเรียนต่อในสถาบันการศึกษาชั้นสูง เนื่องจากเป็นผู้ "ไร้อภิสิทธิ์" อันเกิดจากปัจจัยทางสติปัญญา เศรษฐกิจหรือปัจจัยอื่นที่กีดกันมิให้ประชาชน เหล่านั้น เข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยได้ (ทบวง-

มหาวิทยาลัย, 2521 : 24) เมื่อมหาวิทยาลัยปิดที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันไม่สามารถสนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ การดำเนินงานของมหาวิทยาลัยในอนาคตจึงควรจัดให้อยู่ในระบบมหาวิทยาลัยเปิด "โอกาสที่สอง" ให้ประชาชนที่สนใจได้เข้าศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย โดยเสมอภาคกัน อันจะเป็นการขยายโอกาสทางการอุดมศึกษาให้แพร่หลายออกไป (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2519 : 7)

นับตั้งแต่ พ.ศ. 2518 เป็นต้นมา รัฐบาลได้พยายามแสวงหาวิธีการที่จะขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ประสงค์จะเข้าศึกษาได้อย่างกว้างขวางขึ้น และได้พบว่าในสภาวะที่มีทรัพยากรจำกัดเช่นในประเทศไทย การจัดมหาวิทยาลัยในระบบเปิดน่าจะเป็นทางออกที่เหมาะสมด้วยเหตุผลสองประการ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2524 : 5) ประการแรก การจัดการศึกษาในระบบเปิดไม่จำเป็นต้องมีชั้นเรียน ผู้เรียนสามารถศึกษาได้ด้วยตนเอง โดยอาศัยสื่อประสม ฯลฯ และประการที่สอง มหาวิทยาลัยเปิดจะสามารถช่วยผู้ที่ประกอบอาชีพอยู่แล้ว ได้มีโอกาสใช้ปัจจัยทางการศึกษาพัฒนาคุณภาพชีวิตและการงานอันเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตลอดชีวิตอีกด้วย ในที่สุดจึงได้มีการตราพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชขึ้นโดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงลงพระปรมาภิไธย เมื่อ 5 กันยายน 2521 มหาวิทยาลัยเปิดแห่งแรกในประเทศไทยที่ใช้ระบบการศึกษาทางไกลจึงถือกำเนิดขึ้นมา

สื่อการศึกษาในระบบการศึกษาทางไกล

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ใช้ระบบการเรียนการสอนที่เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนสามารถใช้เวลาว่างของตนศึกษาด้วยตนเอง โดยไม่ต้องเข้าชั้นเรียนตามปกติ แต่ใช้วิธีการศึกษาโดยผ่านสื่อการศึกษาต่าง ๆ ดังนี้คือ

1. การศึกษาจากสื่อแกนกลาง ได้แก่ เอกสารการสอน แบบฝึกปฏิบัติ เทปเสียง และวัสดุการศึกษาอื่น ๆ ที่ส่งไปให้นักศึกษาทางไปรษณีย์
2. ศึกษาจากสื่อเสริมที่จัดขึ้นประกอบชุดวิชาต่าง ๆ ได้แก่ รายการวิทยุกระจายเสียงและรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา
3. เข้ารับการสอนเสริม ณ ศูนย์บริการการศึกษาประจำท้องถิ่น จากอาจารย์สอนเสริมประจำศูนย์บริการการศึกษาต่าง ๆ ทุกจังหวัดทั่วประเทศ

4. ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมด้วยตนเองจากวัสดุการศึกษา ณ ห้องสมุดต่าง ๆ และที่มุม มสธ. ในห้องสมุดประชาชนประจำจังหวัดต่าง ๆ

5. ในบางชุดวิชา นักศึกษาจะต้องเข้าทำการทดลองในห้องปฏิบัติการ ศึกษาค้นคว้า และทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย ณ สถานที่ที่มหาวิทยาลัยกำหนด (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 2526 : 2)

ในการผลิตสื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ประเภทสิ่งพิมพ์ เอกสารการสอน เทปตลับ รายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษา รายการวิทยุโทรทัศน์ เพื่อการศึกษา ภาพยนตร์และสื่อโสตทัศนศึกษาอื่น ๆ นั้น ได้มีคณะกรรมการชุดหนึ่งเรียกว่า คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชา ซึ่งประกอบด้วย ประธานกรรมการ 1 คน กรรมการด้านเนื้อหา ไม่เกิน 6 คน กรรมการด้านเทคโนโลยีการศึกษา 1 คน กรรมการด้านวัดผลการศึกษา 1 คน บรรณาธิการ และเลขานุการ รวมทั้งสิ้นไม่เกิน 9 คน ทั้งนี้ กรรมการอาจจะทำหน้าที่ เลขานุการหรือบรรณาธิการด้วยก็ได้ ซึ่งคณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชานี้มีบทบาทและหน้าที่ ดังต่อไปนี้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 2524 : 4 - 5)

1. พิจารณาและปรับปรุงวัตถุประสงค์ทั่วไปของชุดวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร โดยความเห็นชอบของสาขาวิชา
2. พิจารณาและปรับแบ่งเนื้อหาเป็นหน่วยการสอนแต่ละหน่วย โดยความเห็นชอบของสาขาวิชา
3. กำหนดตัวผู้ผลิตและผู้ร่วมผลิตชุดวิชาสำหรับหน่วยการสอนแต่ละหน่วย โดยความเห็นชอบของสาขาวิชาและสภาวิชาการ
4. พิจารณาแบ่งหน่วยการสอนเป็นตอนและหัวเรื่อง
5. พิจารณาแผนการสอนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ ชื่อตอน แนวคิด วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม กิจกรรมระหว่างเรียน และการประเมินผลของหน่วยการสอนแต่ละหน่วย
6. จัดวางรูปแบบของหน่วยการสอนแต่ละหน่วย เฉพาะรูปแบบที่แตกต่างจากรูปแบบที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชกำหนด
7. กำหนดระยะเวลาในการเขียน การสอนแต่ละหน่วย และการผลิตวัสดุการสอนอื่น ที่จะใช้ประกอบ

8. พิจารณาร่างหน่วยการสอนแต่ละหน่วย แขนงตอน หัวเรื่อง กิจกรรมระหว่างเรียนและแนวตอบเป็นระยะ ๆ เพื่อให้มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันทั้งในหน่วยการสอนและระหว่างหน่วยการสอน

9. วินิจฉัยปัญหาเชิงวิชาการที่บรรณาธิการและผู้เขียนชุดวิชาแต่ละหน่วยที่ไม่อาจตกลงกันได้

10. พิจารณาความเหมาะสมในการใช้สื่อ เทปดัดลับ รายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษา รายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา ภาพยนตร์และสื่อโสตทัศนศึกษาในรูปแบบอื่น ๆ

11. พิจารณาความเหมาะสมและความสอดคล้องกันระหว่างร่างหน่วยการสอนแบบฝึกปฏิบัติ และวัสดุการสอนอื่น ๆ เป็นระยะ ๆ

12. พิจารณารายละเอียดการสอนเสริม

เพื่อให้การผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพนั้น ได้มีการประสานงานระหว่างคณะกรรมการผลิตชุดวิชา ซึ่งเป็นที่ปรึกษาทางด้านเนื้อหาและนักเทคโนโลยีการศึกษา ซึ่งมีบทบาทและหน้าที่ในการจัดระบบและออกแบบสื่อการศึกษาโดยพิจารณาร่วมกับคณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชาและดำเนินการผลิตสื่อตามที่คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชามอบหมาย ประสานงานและควบคุมคุณภาพการผลิตและร่วมผลิตกับฝ่ายและศูนย์ที่เกี่ยวข้องในสำนักเทคโนโลยีการศึกษา พร้อมทั้งติดตามผล รายงานความก้าวหน้าและเสนอผลงานที่เกี่ยวข้องกับการผลิตสื่อการศึกษาแต่ละชั้นตอนให้คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชาทราบ ประสานงานการวิจัยและการทดสอบการใช้สื่อทุกประเภท เพื่อให้ได้คุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

รัมเบิลและแฮร์รี่ (Rumble G. and Harry K., 1982 : 213 - 214) ได้รวบรวมรายชื่อมหาวิทยาลัยที่ใช้สื่อทางการศึกษาแบบใหม่ ซึ่งใช้ระบบการศึกษาทางไกลว่า สื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อหลักเกือบทุกมหาวิทยาลัย และเกือบทั้งหมดใช้รายการโทรทัศน์และวิทยุกระจายเสียง ดังนั้น จึงพอสรุปได้ว่า ในระบบการศึกษาทางไกลของมหาวิทยาลัย เปิดทั้งหลายนั้นการใช้สื่อเสริมคือ รายการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษาจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง

ความจำเป็นในการใช้สื่อเสริมประเภทรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษาในระบบการศึกษาทางไกล

สื่อเสริมประเภท รายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษาเป็นสื่อที่มีความจำเป็นต่อการศึกษาระบบการศึกษาทางไกลด้วยเหตุผล 7 ประการ คือ

- (1) รายการวิทยุกระจายเสียงนำข่าวสาร ความรู้ ซึ่งเป็นที่ต้องการของนักศึกษา ผู้ฟังโดยที่ผู้ฟังไม่ทราบ ไม่รู้มาก่อนหรือเคยรู้มาก่อน แต่ไม่กระจ่างชัด หลังจากฟังรายการนั้นแล้วผู้ฟังเกิดความรู้เพิ่มขึ้น
- (2) รายการวิทยุกระจายเสียงยกหัวข้อของความรู้ต่าง ๆ ขึ้นมาอภิปรายและให้แนวทางที่กระจ่างชัด เพื่อผู้ฟังจะได้นำไปปฏิบัติเมื่อต้องการหรือมีโอกาสดำเนินการ
- (3) รายการวิทยุกระจายเสียงให้ความรู้โดยตรงด้วยลักษณะรายการที่เหมาะสมกับเรื่องนั้น ๆ
- (4) รายการวิทยุกระจายเสียงอธิบายเป็นขั้น ๆ ถึงวิธีการขบวนการหรือขั้นตอนการทำงาน การสร้างสิ่งหนึ่งสิ่งใดด้วยแนวทางที่ชัดเจนของแต่ละขั้นตอน ทำให้ผู้ฟังสามารถที่จะทำสิ่งนั้นได้เมื่อมีโอกาส
- (5) รายการวิทยุกระจายเสียงเสนอปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการฝึกหัดพิจารณาเสริมสร้าง ปลุกฝังให้รู้จักคิดด้วยเหตุผล ไม่เชื่อง่าย มองการณ์ไกล รู้จักค้นหาความจริงที่เกี่ยวข้องกับปัญหาโดยไม่อคติและไม่ใช้อารมณ์ เป็นการกระตุ้นให้ผู้ฟังรู้จักประเมินผลอย่างถูกต้อง และสรุปได้อย่างมีเหตุผล
- (6) รายการวิทยุกระจายเสียงชักนำ โนมน้าวให้ผู้ฟังตื่นตัวเอาใจใส่แสวงหาความรู้ใหม่ ๆ วิธีการใหม่ ๆ ที่จะทำให้สามารถทำงานได้ดีขึ้น การงานเจริญขึ้น มีผลช่วยให้ส่วนรวมดีขึ้น
- (7) รายการวิทยุกระจายเสียงส่งเสริมผู้ฟังด้านต่าง ๆ เช่น วัฒนธรรม จารีตประเพณี ความสำนึกในหน้าที่ รสนิยมทางศิลปะ ฯลฯ

จากเหตุผลทั่วไป 7 ประการนี้ เมื่อนำมาใช้เป็นสื่อเสริมในระบบการศึกษาทางไกลจึงได้มีการพัฒนารายการวิทยุกระจายเสียงให้เป็นสื่อเสริมที่มีบทบาทในกระบวนการเรียนการสอนด้วยเหตุผลสำคัญ 2 ประการ คือ

- (1) ใช้เพื่อการเรียนการสอน (pedagic function)
- (2) ใช้เพื่อผลในการจูงใจใฝ่เรียน (motivational function)

การใช้รายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการเรียนการสอน

การพิจารณาใช้รายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อผลทางการเรียนการสอน มีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการที่ต้องทราบก่อนคือ วัตถุประสงค์ของการเรียนเนื้อหาที่จะต้องเรียน และสภาพของการเรียนรู้ ซึ่งหมายถึงวิธีการเรียนการสอน จำนวนผู้เรียน เป้าหมายตลอดจนแหล่งของผู้เรียนว่าอยู่เป็นกลุ่มหรือกระจัดกระจายรายการวิทยุกระจายเสียงสามารถใช้เสริมการสอนได้ดีกว่าสื่อการศึกษาอย่างอื่น เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อภาพนิ่งและแผนภูมิต่าง ๆ สื่อวัสดุฝึกงาน สื่อภาพสไลด์ และฟิล์มสตริป สื่อภาพยนตร์ สื่อเทปบันทึกภาพและสื่อโทรทัศน์

การใช้รายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการจูงใจ

รายการวิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อเดียวที่สามารถไปได้ไกล ประหยัดค่าใช้จ่ายในการจัดรายการ แต่ให้ผลในการจูงใจและเปลี่ยนแปลงทัศนคติได้ดีที่สุด เพราะรายการวิทยุกระจายเสียงสามารถทำให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์คล้อยตามไปขณะที่ฟัง เกิดแนวคิดที่ผู้ฟังจินตนาการขึ้นเองโดยอิสระ การใช้รายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อผลทางจิตวิทยานับว่าได้ผลดีกว่าสื่อชนิดอื่น ๆ การใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงในการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชนี้ ได้อำนวยผลข้างเคียงโดยอัตโนมัติ กล่าวคือ เป็นสื่อสร้างความผูกพันระหว่างนักศึกษากับคณาจารย์และมหาวิทยาลัย เพราะมีการปฏิสัมพันธ์กัน โดยทางอ้อมด้วยการใช้เสียงเป็นสื่อกลาง และการนำผลย้อนหลังจากนักศึกษามาวิเคราะห์วิจารณ์ หรือตอบสนองด้วยวิธีการอื่น ๆ แล้วถ่ายทอดกลับไปสู่นักศึกษาได้ทันทั่วถึง

รายการวิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อที่แพร่หลายกว้างไกล และถึงนักศึกษาโดยทั่วหน้า จึงสมควรที่จะให้ความสำคัญในการใช้สื่อนี้เพื่อสร้างความผูกพันกับนักศึกษาให้มากที่สุด เท่าที่จะมากได้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 2526 : 191 - 193)

การใช้สื่อเสริมประเภทรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษา

การใช้รายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษาเป็นสื่อเสริมประกอบชุดวิชาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชอาจกระทำได้หลายวิธี ดังนี้

ก. ใช้เป็นเครื่องมือในการสอน กล่าวคือ วางแผนการสอนโดยให้รายการวิทยุกระจายเสียงเข้าไปอยู่ในกระบวนการสอนด้วย และพิจารณาให้รายการวิทยุกระจายเสียงนี้เป็นอุปกรณ์การสอนหรือมีบทบาทในการสอนแต่ละเรื่อง ซึ่งปกติบทบาทของรายการวิทยุกระจายเสียงจะทำหน้าที่ดังนี้ คือ

- (1) นำเข้าสู่เนื้อหาสาระเพื่อการเรียนรายละเอียดจากสื่ออย่างอื่นต่อไป
- (2) แจกแจงรายละเอียดของเนื้อหาสาระบางตอนที่มีความเป็นนามธรรมสูง
- (3) สรุปเนื้อหาสาระและให้แนวคิดหรือทัศนคติที่มีเหตุผลแก่ผู้เรียน

ข. ใช้เป็นแหล่งการเรียนรู้ หมายถึง การรวบรวมรายการเข้าไว้ในรูปของเทปบันทึกเสียง เก็บไว้ในห้องสมุด

ค. ใช้เป็นอุปกรณ์ในการฝึกอบรม

ง. ใช้เป็นอุปกรณ์ในการตอบสนองผู้เรียน ซึ่งอาจกระทำได้โดย

- (1) การเขียนจดหมายแสดงความคิดเห็นหรือสอบถามข้อข้องใจ
- (2) เชิญผู้เรียนบางคนเข้ามาร่วมรายการ
- (3) จัดรายการสด และให้ผู้เรียนโทรศัพท์เข้ามาสอบถามหรือแสดงความคิดเห็นขณะออกอากาศ

คิดเห็นขณะออกอากาศ

- (4) จัดรายการห้องเรียนจำลอง โดยให้มีผู้เรียนจำนวนหนึ่งเข้ามาอยู่ใน

ห้องบันทึกเสียง ผู้สอนกับผู้เรียนมีการสื่อสารพูดจากัน เหมือนกับอยู่ในห้องเรียนตามปกติ

จ. ใช้เป็นสื่อหลักในการศึกษาตามหลักสูตรพิเศษ

ฉ. ใช้เป็นสื่อเสริมในการศึกษา

ในปัจจุบัน แต่ละชุดวิชาจะมีรายการวิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อเสริมประกอบการศึกษาจำนวน 17 รายการ

ความจำเป็นในการใช้สื่อเสริมประเภทรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษาในระบบการศึกษาทางไกล

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ถือว่า รายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษาเป็นสื่อเสริมที่จำเป็นของระบบการศึกษาทางไกล ทุกชุดวิชาจะต้องมีการผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษาประกอบรายการ แต่จำนวนรายการในแต่ละชุดวิชาอาจมีแตกต่างกันตามความจำเป็นของเนื้อหาวิชา และตามลักษณะของเนื้อเรื่องที่ผู้อำนวยให้จัดรายการให้ดี ซึ่งที่ผ่านมามีรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา 3 - 7 รายการ การใช้รายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษาเป็นสื่อเสริมในระบบการศึกษาทางไกล มีวัตถุประสงค์ ทั้งนี้ เพื่อผลทางการเรียนการสอนและผลทางการจูงใจ เช่นเดียวกับรายการวิทยุกระจายเสียงที่กล่าวมาแล้ว แต่มีรายละเอียดที่แตกต่างไปบ้างตามคุณลักษณะสำคัญของสื่อ

ก. การใช้รายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเรียนการสอน

วิธีที่ 1 ใช้เป็นเครื่องมือในการสอน โดย

ใช้เป็นชุดการสอนที่สมบูรณ์เพราะมีทั้งภาพและเสียงซึ่งอำนวยความสะดวก

ประโยชน์ในการเรียนรู้ได้ทุกพิสัย

ใช้เป็นส่วนหนึ่งของชุดการสอนร่วมกับสื่ออื่น ๆ

ใช้เป็นสื่อการสอน ในวิธีสอนเป็นคณะ

วิธีที่ 2 ใช้เป็นเครื่องมือในห้องปฏิบัติการ

วิธีที่ 3 ใช้เป็นอุปกรณ์รวมภาพฉายทุกชนิด

วิธีที่ 4 ใช้เป็นอุปกรณ์ในการประมวลเรื่องสำคัญ

วิธีที่ 5 ใช้เป็นอุปกรณ์ในการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองของผู้เรียน

วิธีที่ 6 ใช้เป็นสื่อการสอนโดยตรง

วิธีที่ 7 ใช้เป็นอุปกรณ์การสอนแบบมหภาค-จุลภาค

วิธีที่ 8 ใช้ในการศึกษาระบบเปิด ด้วยการส่งออกอากาศรายการโทรทัศน์

เพื่อการศึกษา เป็นสื่อหลัก หรือเป็นสื่อเสริมร่วมกับสื่อการศึกษาอื่นในระบบการศึกษาทางไกล เพื่อให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

วิธีที่ 9 ใช้เป็นสื่อการสอนกำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษา และ

วิธีที่ 10 ใช้ในการฝึกอบรมผู้สอน

แนวการใช้และรูปแบบรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา ก็คล้ายคลึงกับ รายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษา เพราะเป็นสื่อคล้ายคลึงกัน ต่างกันที่รายการวิทยุ โทรทัศน์มีภาพด้วย ซึ่งทำให้สื่อกระจายเสียงมีประสิทธิภาพสูงยิ่งขึ้น และในการผลิตรายการ ก็จำเป็นต้องนำเอาคุณลักษณะเด่นของสื่อวิทยุโทรทัศน์ ที่มีทั้งภาพและเสียงนี้มาใช้ประโยชน์ อย่างเต็มที่ด้วย

ข. การใช้รายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการจูงใจ

สื่อประเภทรายการวิทยุโทรทัศน์สามารถทดแทนสื่อบุคคล คือ ครูอาจารย์ได้ใน บางบทบาทกล่าวคือ เป็นผู้พูดถึงนักศึกษาได้ และในขณะเดียวกันก็อาจเชิญนักศึกษบางคน เป็น ตัวแทนมาร่วมรายการวิทยุโทรทัศน์ได้ด้วย สื่อซึ่งทดแทนบุคคลในระบบการศึกษาทางไกล เช่น นี้ จะมีผลมาก ในการสร้างความผูกพันระหว่างมหาวิทยาลัยกับนักศึกษา และมีส่วนช่วยรักษา ความสนใจใฝ่เรียนของนักศึกษาให้ประสบผลสำเร็จในการศึกษาเป็นอันมากด้วย

นอกจากรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษาจะมีบทบาทแทนสื่อบุคคล เช่น ใน การศึกษาระบบปกติได้มากส่วนแล้ว วิธีการเสนอรายการ การผลิตรายการที่ประณีต ยิ่ง เป็น ส่วนสำคัญในการเร้าความสนใจของนักศึกษาโดยตรง ประสิทธิภาพทางการจูงใจเช่นนี้มีผลให้ เกิดประสิทธิภาพทางการเรียนรู้ของนักศึกษา

การวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเกี่ยวกับรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษา

ในปี พ.ศ. 2517 สุรชาติ ทินานนท์ (2517 : 39 - 40) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความต้องการของชาวประมงทะเลเกี่ยวกับรายการวิทยุเพื่อการศึกษา" โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อสำรวจความต้องการของชาวประมงทะเลในด้านความสนใจ ความพร้อมในการฟังรายการวิทยุเพื่อการศึกษา ปรากฏว่า ชาวประมงทะเลสนใจรายการข่าวและรายการความรู้ที่ เกี่ยวกับการประมงเป็นอย่างมาก เกี่ยวกับความต้องการรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษานี้มีผู้ทำวิจัยไว้หลายเรื่องเช่น กุศลรัตน์ รัตนสิงห์ (2518 : 43 - 45) ได้ทำการ สํารวจ "ความต้องการรายการวิทยุกระจายเสียงสำหรับการศึกษาของประชาชนในกรุงเทพมหานคร" ผลปรากฏว่า สถานีวิทยุที่ทำการศึกษาลงกระจายเสียงรายการภาคบันเทิงมาก

ประมาณครึ่งหนึ่งของรายการทั้งหมด ส่วนรายการข่าวและความรู้มีเท่า ๆ กัน คือ ประมาณร้อยละ 20 ช่วงเวลาที่ประชาชนฟังวิทยุมากตั้งแต่เช้ามีถึง 9.00 น. โดยฟังรายการบันเทิงมากกว่ารายการข่าวและความรู้เล็กน้อย ซึ่งในการสำรวจความต้องการรายการวิทยุกระจายเสียงสำหรับการศึกษาเช่นเดียวกันนี้ นิคม ศรีนุเคราะห์ (2518 : 55 - 57) ได้ศึกษากับกลุ่มประชาชนในภาคเหนือโดยสำรวจจากผู้ฟังของสถานีวิทยุ 5 สถานี ผลการวิจัยปรากฏว่าประชาชนรับฟังรายการวิทยุกระจายเสียงทั้งวันตลอดสัปดาห์ โดยเฉพาะช่วงเวลาเช้า (07.00 - 09.00 น.) กับตอนเย็น (16.00 - 18.00 น.) และตอนดึก (22.00 น.) ขึ้นไป ช่วงเวลาที่ประชาชนต้องการให้ออกอากาศ คือ 07.00 - 09.00 น. และ 16.00 - 20.00 น. โดยเฉพาะช่วงหลังนั้นต้องการมากที่สุด รายการที่ประชาชนฟังมากที่สุด คือ ข่าวในประเทศ ความรู้และสารคดี รองลงมาเป็นรายการบันเทิง ความยาวของรายการควรอยู่ระหว่าง 30 - 60 นาที และปัญหาในการรับฟังรายการวิทยุกระจายเสียงคือ มีคลื่นรบกวนมากและรายการที่สนใจไม่ตรงกับเวลาว่าง

เมื่อเปรียบเทียบผลการวิจัยของกฤษณ์รัตน์ รัตนสิงห์และนิคม ศรีนุเคราะห์ แล้วจะเห็นว่า ลักษณะการรับฟังรายการวิทยุของประชาชนในเมืองหลวงกับประชาชนในภาคเหนือต่างกันตรงที่ประชาชนในเมืองหลวงจะฟังวิทยุเฉพาะช่วงเวลาที่ว่างจากการทำงาน แต่ประชาชนในภาคเหนือมีโอกาสได้รับฟังรายการวิทยุตลอดเวลา ประชาชนในภาคเหนือจะฟังข่าวมากที่สุด ขณะที่ประชาชนในเมืองหลวงจะฟังรายการบันเทิงมากที่สุด ชัยโรจน์ บุญญา-นุวัตร (2519 : 50 - 53) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความต้องการรายการวิทยุกระจายเสียงสำหรับการศึกษาของประชาชนในภาคกลาง" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการ ความนิยมและความคิดเห็นของประชาชน ซึ่งผลปรากฏว่าประชาชนร้อยละ 75 ฟังรายการวิทยุกระจายเสียงทุกวัน รายการความรู้หรือสารคดีที่ต้องการมากคือรายการความรู้ทางการเมือง รายการส่งเสริมการประกอบอาชีพ ความยาวของรายการควรมากกว่า 30 นาที แต่ไม่เกิน 1 ชั่วโมง ส่วนช่วงเวลาที่ประชาชนในภาคกลางรับฟังมาก คือเวลาเช้ามืดก่อน 7.00 น. - 9.00 น. และ 18.00 - 20.00 น.

สมโภช รอดบุญ (2522 : 46 - 49) ได้สรุปผลการสำรวจ "ความต้องการรายการวิทยุทางการศึกษาสำหรับโครงการศูนย์การศึกษาต่อเนื่อง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" ไว้ว่าประชาชนต้องการรายการความรู้ทางวิชาชีพมาก ส่วนรายการวิชาการต้องการรายการการ-

ศึกษาทั่วไปและสังคมวิทยาเบื้องต้น สำหรับรายการสารคดีและความรู้ทั่วไปนั้น ประชาชน ต้องการรายการสุขภาพและอนามัย รายการส่งเสริมอาชีพต่าง ๆ และรายการแนะนำกฎหมาย สำหรับประชาชน ความยาวของรายการควรยาวประมาณ 30 นาที ช่วงเวลาในการกระจายเสียง คือ ช่วง 18.00 - 20.00 น. ในวันเสาร์และวันอาทิตย์ ส่วนแนวทางจัดทำรายการ ก็ควรทราบพื้นฐานความรู้ของผู้เรียน มีเพลงประกอบ มีรูปแบบและเทคนิคการเสนอแบบต่าง ๆ ผู้อ่านมีน้ำเสียงดี

ในปี พ.ศ. 2524 ฝ่ายจัดระบบและวิจัยสื่อการศึกษา สำนักเทคโนโลยีการศึกษา (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2524 : 99 - 101) ได้ทำการวิจัยเพื่อ "ทดสอบ ประสิทธิภาพของสื่อเสริมประเภทรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษา" โดยสำรวจข้อมูล จากนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนในภาคการศึกษาที่ 1/2523 จำนวน 9 ชุดวิชา ผลการวิจัย ปรากฏว่า รูปแบบของรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษา ควรเป็นการอภิปรายและสนทนา มากที่สุด ผู้ดำเนินรายการและผู้ร่วมรายการควรเป็นกันเองกับผู้ฟัง มีอารมณ์ขันและพูดซ้ำ ลักษณะของเนื้อหารายการควรเป็นการสรุปประเด็นสำคัญมากที่สุด รองลงมาคือ ย้ำเนื้อหาใน เอกสารการสอนหรือเสริมเนื้อหานอกเหนือจากเอกสารการสอน รายการควรมีความยาว 30 นาที โดยนักศึกษาสะดวกที่จะรับฟังรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษาในวันเสาร์และวัน-อาทิตย์ ในช่วงเวลา 21.00 - 22.00 น. และ 20.00 - 21.00 น. ตามลำดับ คุณภาพ ของรายการนักศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่ามีคุณภาพดี

วีระ ศรีขาว (2526 : ง - จ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความต้องการรายการ วิทยุเพื่อการศึกษาทางวิทยุและไปรษณีย์ของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" ผลการวิจัย ปรากฏว่า เนื้อหารายการวิทยุเพื่อการศึกษา ผู้เรียนต้องการให้เป็นความรู้ส่งเสริมความรู้ใน บทเรียนและมีการสอดแทรกคติธรรมและความคิดเห็นด้วย โดยรายการควรมีความยาว 30 นาที ในช่วงเวลา 18.00 - 21.00 น. ออกอากาศรายการละ 2 ครั้ง ส่วนรูปแบบใน รายการควรเป็นประเภทบรรยาย ละคร สารคดี สนทนาโต้ตอบคุยกับผู้ฟังและตอบปัญหา ซึ่ง ในปีเดียวกันนี้ สัมโพธิ์ เทียนทอง (2526 : ง - จ) ได้สรุปผลการวิจัยเรื่องความคิดเห็น ของผู้ฟังวิทยุในเขตภาคกลางเกี่ยวกับรายการกระจายเสียงของสถานีวิทยุศึกษา เพื่อสำรวจ ความต้องการ ความสนใจและความคิดเห็นของผู้ฟังในเขตภาคกลาง ซึ่งผลการวิจัย ปรากฏ ว่า รายการวิทยุกระจายเสียงของสถานีวิทยุศึกษาได้รับความสนใจจากผู้ฟังในเขตจังหวัดภาค-

กลางอย่างกว้างขวาง โดยรายการประเภทที่สอดคล้องความรู้และเนื้อหาอันจะช่วยให้ผู้ฟังเกิดความเพลิดเพลินไปด้วยนั้น จะได้รับความนิยม เป็นอย่างยิ่ง ทั้งยังสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันและบอกเล่าไปยังผู้อื่นได้อีกด้วย

การวิจัยเกี่ยวกับรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา

ในระยะประมาณ 25 ปีที่ผ่านมา มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานระบบมหาวิทยาลัย เปิดซึ่ง เกี่ยวข้องกับการใช้สื่อประเภทรายการวิทยุโทรทัศน์ เพื่อการศึกษาที่น่าสนใจ ดังนี้

พ.ศ. 2502 คณะกรรมการดำเนินงานวิทยาลัยโทรทัศน์ที่ชิคาโก สหรัฐอเมริกา ได้สรุปผลการวิจัยการดำเนินงานตั้งแต่ พ.ศ. 2499 - 2502 (venables 1972 : 181) ดังนี้คือ วิชาที่เปิดสอนทุกวิชาสามารถออกอากาศทางโทรทัศน์ โดยไม่ทำให้คุณค่าของวิชาการเสียไป รายการสอนทางโทรทัศน์ยังคงดึงดูดนักศึกษาที่ไม่ลงทะเบียนได้เป็นอย่างมาก โดยมีจำนวนเท่ากับนักศึกษาที่ลงทะเบียน นอกจากนี้ ยังมีประชาชนทั่วไปรับชมด้วย โดยมีจำนวนมากกว่านักศึกษาทั้งที่ลงทะเบียนและไม่ลงทะเบียนรวมกันเกือบ 50 เท่า

จากผลการวิจัยทำให้ทราบว่า นักศึกษาที่เรียนจากโทรทัศน์ในชั้นเรียนไม่สามารถเล่าเรียนได้ดีเท่ากับนักศึกษาที่บ้านหรือนักศึกษาปกติ ถ้าหากไม่มีสื่อการสอนอย่างอื่นประกอบ และในปี พ.ศ. 2504 วิทยาลัยโทรทัศน์ที่ชิคาโกได้สรุปผลการวิจัย ในรอบ 8 ปี พบว่า นักศึกษาที่เรียนจากโทรทัศน์ในห้องเรียนมีแนวโน้มจะทำคะแนนได้ดีกว่านักศึกษาที่เรียนในวิทยาลัยปกติ งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า โดยเฉลี่ยแล้วนักศึกษาที่เรียน จากโทรทัศน์ในชั้นเรียน ซึ่งได้รับการสอนทบทวน ทำคะแนนได้ดีกว่านักศึกษาที่เรียนจากรายการโทรทัศน์ที่บ้าน (venables, 1972 : 242) ลอร์ด รอบบิ้น (Robinson 1969 : 200 - 208) ได้มีการวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องการใช้รายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา เช่น ได้ทำการวิจัยและเสนอแนะให้มหาวิทยาลัยในประเทศอังกฤษทดลองกระบวนการเรียนทางไปรษณีย์โดยมีการสอนระหว่างปิดภาคและปฏิบัติการ และได้เห็นว่า การใช้โทรทัศน์อาจมีศักยภาพที่จะช่วยนักศึกษาบางเวลา และนักศึกษาทางไปรษณีย์ได้เป็นอย่างดี ซึ่งในแนวคิดนี้ ชาร์ลส์ วินิช (Charles Winich 1966 : 281) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของประชาชนต่อระบบโทรทัศน์เพื่อการศึกษา"

ศึกษา "โดยใช้โทรศัพท์ไปยังกลุ่มคนที่อยู่ในเมืองเพื่อสอบถามและสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล ประชากร 392 คน เป็นพวกที่ชมรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา และอีก 292 คน ไม่ได้ชมรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา ประชากรทั้ง 2 กลุ่มไม่มีความแตกต่างกันทางฐานะสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งผลการวิจัยปรากฏว่าผู้ชมรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาและผู้ไม่ได้ชมรายการ มีความคิดเห็นแตกต่างกันโดยผู้ชมรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นใน ด้านการศึกษาสูงกว่าผู้ไม่ชมรายการ และผู้ชมรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา เป็นบุคคลที่นึกถึง ประโยชน์ทางการศึกษา

ในประเทศไทย ได้มีการวิจัยเกี่ยวกับรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษาหลายเรื่อง เช่น ทศนิยม ยาสมาน (2518 : ง) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การชมรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาของประชาชนในกรุงเทพมหานคร" เพื่อศึกษาสภาพของรายการโทรทัศน์ว่ามีประโยชน์ ต่อการศึกษานอกระบบโรงเรียนต่อประชาชนเพียงใด โดยได้สำรวจรายการต่างของสถานี โทรทัศน์ 4 แห่ง ในกรุงเทพมหานคร และส่งแบบสอบถามไปยังผู้ชมรายการ ผลปรากฏว่า ช่วงเวลาในการเสนอรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาเป็นอุปสรรคสำคัญในการชม เพราะช่วงเวลา que ประชาชนชอบชมรายการโทรทัศน์มากที่สุดในวันจันทร์-ศุกร์คือ 18.00 - 20.00 น. วันเสาร์และวันอาทิตย์คือ 12.00 - 14.00 น. แต่ปรากฏว่า ช่วงเวลาดังกล่าว บางสถานี มีรายการเพื่อการศึกษาประมาณ 20 - 30 นาที บางสถานีไม่จัดรายการเพื่อการศึกษาใน ช่วงนี้เลย นอกจากนี้ประชาชนยังมีความเห็นว่า รายการความรู้หรือสารคดีที่จัดมีคุณภาพและ ปริมาณปานกลาง ประชาชนต้องการรายการโทรทัศน์ที่มี เนื้อหาส่งเสริมความรู้ รองลงมาคือ ส่งเสริมศีลธรรมและให้ความบันเทิง นอกจากนี้ สุนันทา เสียงแจ้ว (2519 : 4) ได้ทำ การวิจัยเรื่อง "ความต้องการรายการโทรทัศน์สำหรับการศึกษาของประชาชนในภาคใต้" ปรากฏว่า รายการที่ประชาชนในภาคใต้สนใจมากที่สุด ได้แก่ รายการข่าวในประเทศ รายการ ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ข่าวต่างประเทศ โดยมีเวลาที่รับชมรายการมากที่สุด คือ 18.00 - 22.00 น. ความยาวของรายการ 30 นาทีถึง 1 ชั่วโมง และมีเหตุที่ได้รับจากการชมรายการ คือ รายการโทรทัศน์ที่สนใจจัดในช่วงเวลาตึกเกินไปและไม่ตรงกับเวลาว่างของประชาชน ไพบุลย์ ลีम्मณี (2519 : ง - จ) ได้ทำการวิจัยในเรื่องเดียวกับ สุนันทา เสียงแจ้ว แต่ กลุ่มประชากรเป็นประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปรากฏว่า รายการโทรทัศน์ที่ประชาชน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ชมมากที่สุด ได้แก่ รายการความรู้หรือสารคดี รายการข่าวและ

รายการบันทึกตามลำดับ และรายการเกี่ยวกับท้องถิ่นที่ต้องการมาก คือ รายการความรู้ต่างๆ ที่จะเป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่น ชาวท้องถิ่น และรายการของท้องถิ่นตามลำดับ

พ.ศ. 2519 ญัฐวุฒิ คุณาวุฒิ (2519 : จ) ได้ทำการสำรวจความต้องการใช้ เทคโนโลยีการศึกษาในมหาวิทยาลัยเปิด ปรากฏผลดังนี้

1. ความเห็นของนักเรียนที่สำเร็จชั้น ม.ศ. 5 และอาชีวศึกษา เห็นว่า สื่อ การศึกษาที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับมหาวิทยาลัยเปิดคือ ตำราสิ่งพิมพ์ การเรียนทางไปรษณีย์ รายการวิทยุและโทรทัศน์ และศูนย์ศึกษา ส่วนช่วงเวลาในการสอนทางวิทยุที่มีผู้เสนอมากที่สุด คือ 19.00 - 20.00 น. รองลงมาคือ 18.00 - 19.00 น. และเห็นควรให้มีการจัดตั้ง สถานีโทรทัศน์เพื่อการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยเปิดเป็นเอกเทศ

2. ความเห็นของอาจารย์และผู้บริหารการศึกษา ปรากฏว่า ประชากรร้อยละ 70 ได้รับความรู้จากการอ่าน การฟังการชมรายการโทรทัศน์พร้อม ๆ กันไป และร้อยละ 12 ชอบอ่านหรือท่องจำเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ ประชากรต้องการเรียนทางโทรทัศน์ ในช่วง เวลา 19.00 - 20.00 น. และ 18.00 - 19.00 น. ตามลำดับ

ประเสริฐศักดิ์ ชัดติยะ (2522 : ง) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การใช้โทรทัศน์ วงจรปิดเพื่อการสอนโดยมหาวิทยาลัยรามคำแหง" ปรากฏผลการวิจัยดังนี้คือ นักศึกษาส่วนใหญ่ มีความตั้งใจในการชมรายการโทรทัศน์โดยเฉพาะและส่วนใหญ่เห็นว่า อาจารย์บรรยายเร็วเกินไป และควรเชิญวิทยากรที่เชี่ยวชาญมาทำการสอนเป็นครั้งคราวไป รวมทั้งควรใช้สื่อการสอนต่าง ๆ มาช่วยในการสอนด้วย และเห็นว่าการสอนแบบบรรยายล้วนทำให้เกิดการเบื่อหน่าย ในเรื่องการใช้รายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อศึกษานี้ ฝ่ายจัดระบบและวิจัยสื่อการศึกษา สำนักเทคโนโลยีการศึกษา (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 2524 : 66 - 67) ได้ทำการ วิจัยทดสอบประสิทธิภาพของสื่อเสริมประเภทรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษาประกอบชุดวิชา ที่เปิดสอนในภาคการศึกษาที่ 1/2523 จำนวน 9 ชุดวิชา ในส่วนที่เกี่ยวกับรูปแบบรายการ เนื้อหา ความยาว คุณภาพ และวันเวลาที่สะดวกในการรับชม ปรากฏผลคือ รูปแบบของรายการ วิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา นักศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่า ควรเป็นละครประกอบการบรรยายมากที่สุด ในส่วนของการเสนอเนื้อหาควรมีลักษณะเป็นการอธิบายสรุปประเด็นสำคัญ และอธิบายส่วนที่ไม่ เข้าใจให้เข้าใจยิ่งขึ้น รวมทั้งเสริมเนื้อหานอกเหนือจากเอกสารการสอนตามลำดับ ความ ยาวของรายการควรยาว 30 นาที ช่วงเวลาที่สะดวกในการรับชมคือ 08.00 - 09.00 น.

ซึ่งสะดวกที่จะรับชมในวันเสาร์-อาทิตย์ มากกว่าวันจันทร์ถึงวันศุกร์ และมีความเห็นว่าคุณภาพของรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา มีคุณภาพดี

นอกจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษาในแง่ของนักศึกษาแล้ว ในส่วนของประชาชนโดยทั่วไปก็ม้งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเช่นกัน โดยวิทยากร ก่อแก้ว (2525 : จ) ได้ทำการสำรวจความคิดเห็นของผู้ชมรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ในส่วนที่เกี่ยวกับความสนใจและความต้องการในการรับชมรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา โดยส่งแบบสอบถามไปยังผู้ชมซึ่งไม่ได้เป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 3 กลุ่มคือ ผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า ผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5 หรือเทียบเท่า และผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือเทียบเท่า ซึ่งผลปรากฏว่า ผู้ชมแสดงความสนใจและความต้องการมากที่สุดในการจัดรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษาสำหรับประชาชนโดยเฉพาะ โดยมีลักษณะเนื้อหาทางด้านกฎหมาย วิทยาศาสตร์สุขภาพ การปกครอง วิชาชีพและวิชาการก้าวหน้าต่าง ๆ ตามลำดับ ส่วนรูปแบบรายการนั้น ควรเป็นสารคดีและรูปแบบสาระละครที่มีการสรุปประเด็นสำคัญในตอนท้าย ความยาวของรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษาควรมีความยาว 30 นาที และวันที่สะดวกในการรับชมรายการ คือ วันศุกร์ วันเสาร์ และวันอาทิตย์ เวลา 19.00 - 21.00 น.

จากเอกสารเรื่องสื่อเสริมในระบบการศึกษาทางไกลและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสื่อประเภทรายการวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา จะพบว่าสื่อเสริมทั้งสองประเภท มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการเรียนการสอนในการศึกษาระบบเปิด นอกจากจะเป็นการใช้สื่อเสริมเพื่อการเรียนการสอนและเพื่อการจูงใจแล้ว ยังอาจส่งผลให้ผู้ศึกษาซึ่งอยู่ตามจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ เกิดความรู้สึกใกล้ชิดกับผู้สอนมากยิ่งขึ้นและเป็นการใช้สื่อในการสร้างความผูกพันระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนและมหาวิทยาลัย งานวิจัยที่เกี่ยวข้องยังแสดงให้เห็นถึงความต้องการ ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่มีต่อรายการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา ซึ่งเป็นไปในแนวทางใกล้เคียงกัน จึงเป็นสิ่งที่ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องจะได้นำผลการวิจัยมาใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจ และดำเนินการเพื่อให้การใช้สื่อดังกล่าว เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป